

vedilen medreselerin yerine yeniden İlahiyat Fakültesi kurulmuş (bk. İLÂHİYAT FAKÜLTESİ) ve 1 Nisan 1924'te Türkiye Büyük Millet Meclisi dârülfünuna hükûmî şahsiyet tanıyarak katma bütçe ile idare edilmesine karar vermiştir. Böylece dârülfünun ilmi, idarî ve malî bakımdan muhtar bir hüviyet kazanmıştır. Bu kanuna dayanarak vekiller heyetinin 21 Nisan 1924 tarihinde kabul ettiği şekil ve esaslar, dârülfünunun lağvedilip İstanbul Üniversitesi'nin kurulduğu 1933 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Dârülfünun içinde ve dışında yürütülen çalışmalarla bu kurumun ıslahı için bazı projeler geliştirilmiştir. Nitekim dârülfünun divanının 14 Mayıs 1929'da tesbit ettiği bir raporda "Avrupa mümâsili müesseselerde mevcut tekâmülü nazarı itibara alarak" bir ıslahat projesi hazırlanmış, daha sonra bu proje doğrultusunda düzenleyici kararlar alınmıştır. Bu arada Tıp, Edebiyat, Hukuk, Fen ve İlahiyat fakültelerine ilâveten Eczacılık ve Dişçilik fakülteleriyle Gazetecilik Mektebi'nin kurulması için gerekli çalışma ve hazırlıkların yapılmasına rağmen Maarif Vekâleti'nin ilgisizliği yüzünden bu birimler açılammıştır. Maarif Vekâleti söz konusu projeyi yetersiz bularak daha geniş bir ıslahat yapmak gerekçesiyle bunu reddetmiştir.

1930 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce hükûmete verilen yetkiye dayanarak Cenevre Üniversitesi pedagoji profesörü Albert Malche İstanbul'a davet edilmiş ve kendisinden dârülfünunun yeniden düzenlenmesi hususunda bir rapor hazırlaması istenmiştir. Malche, geniş bir inceleme sonunda dârülfünunun

mevcut durumunu ortaya koyan ve yapılması gereken ıslahatı ihtiva eden bir rapor hazırlayarak 29 Mayıs 1932'de hükûmete sunmuştur (*İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor*, İstanbul 1939). Malche ders programlarında fazla değişikliğe gerek görmemiş, daha çok uygulamaya yönelik tedbirler önermiştir. Raporda ayrıca tek parti yönetiminin eğilimine uygun olarak dârülfünunun muhtariyetini kısıtlayan teklifler de yer almıştır.

Bu raporun tesliminden sonra basında dârülfünunun kapatılacağı yolunda haberlerin çıkması üzerine dönemin Maarif Vekili Reşid Galib, 9 Ekim 1932'de *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan bir beyanatında bu haberleri yalanlamıştır. Buna rağmen hükûmetin 5 Mayıs 1933 tarihli toplantısında, dârülfünunun kapatılarak yerine yeni esaslara göre İstanbul Üniversitesi'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Hükûmetin bu yöndeki teklifi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 31 Mayıs 1933 tarihli oturumunda dârülfünun ve bağlı kuruluşlarının bu tarihten geçerli olmak üzere lağvedilmesi kararlaştırılmış, Maarif Vekâleti 1 Ağustos'tan itibaren İstanbul Üniversitesi'ni kurmakla görevlendirilmiştir. Yeni üniversitenin kadro işleriyle bizzat Reşid Galib meşgul olmuştur. Dârülfünun kadrosundan toplam olarak almış bir öğretim elemanı yeni üniversite kadrosuna alınırken seksen iki öğretim elemanı dışarıda bırakılmıştır. Bu uygulamada hangi ölçülerin esas alındığı açıkça belirtilmemekle beraber bizzat Maarif Vekili Reşid Galib'in 12 Eylül 1933 tarihli *Milîyet* gazetesinde yer alan bir tebliğinde "ilimden ziyade idealistliğin ön plan-

da tutulduğu" belirtilmiştir. Ayrıca kadro dışı bırakılanlar arasında Avrupa'da öğrenim görmüş veya ihtisas yapmış, milletlerarası ilmi kuruluşlara üye olmuş, mükâfat almış, ilmi eserler telif etmiş, ülkede modern araştırma kurumları tesis etmiş veya bunlara katkıda bulunmuş, nihayet bir kısmı daha sonra üniversiteye davet edilmiş olan M. Fuad Köprülü, Ahmet Ağaoğlu, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Şekip Tunç, Ö. Ferit Kam, Ahmed Refik Altınay gibi ilim adamlarının da bulunduğu bakılırsa siyasî ve hissi sebeplerin de rol oynadığı düşünülebilir (dârülfünundan İstanbul Üniversitesi'ne alınan, bu arada kadro dışı bırakılan hocaların isimleri için bk. Arslan, s. 312-325). Maarif Vekili Reşid Galib, İstanbul Üniversitesi'ni açış konuşmasında dârülfünunun kapatılmasının sebeplerini açıklarken ağırlığı bu kurumun "siyasî, içtimai büyük inkılâplar karşısında bitaraf bir müşahid olarak kalmasına" veriyor, İstanbul Üniversitesi'nin "en esaslı vasfının milliliği ve inkılâpçılığı olacağını" ifade ediyordu.

BİBLİYOGRAFYA :

Düstâr, Birinci tertip, İstanbul 1289, II, 184-219; İkinci tertip, XI (1334-35), s. 401-409; Cevdet Paşa, *Tezâkir*, IV, 53-55; Said Paşa'nın *Hatıratı*, İstanbul 1328, tür.yer.; Mahmud Cevad, *Maârif-i Umûmiyye Nezâreti Tarihçe-i Teşkilât ve İcraatı*, İstanbul 1338, tür.yer.; Mehmed Ali Aynî, *Dârülfünun Tarihi*, İstanbul 1928; *Türkiye Maarif Tarihi*, I, 545-563, 697-708; Fâik Reşit Unat, *Türkiye'de Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Ankara 1964, tür.yer.; Ali Arslan, *Dârülfünun'dan Üniversite'ye Geçiş* (doktora tezi, 1991), İÜ Ed.Fak. Tarih Seminer Kitaplığı; *Takvîm-i Vekâyi'*, sy. 1144 (Rebûlelvel 1286); sy. 1184 (1 Zilkade 1286); *Basîret*, sy. 130 (İstanbul 1285); Mete Tunçay - Haldun Özen, "1933 Darülfünun Tasfiyesi", *TT*, II/6 (1984), s. 222-237; Ekmeleddin İhsanoğlu, "Dârülfünun Tarihçesine Giriş", *TTK Belleten*, LIV/210 (1990), s. 699-738; a.mlf., "Dârülfünun Tarihçesine Giriş II, Üçüncü Teşebbüs Dârülfünun-ı Sultânî", a.e., LVII/218 (1993).

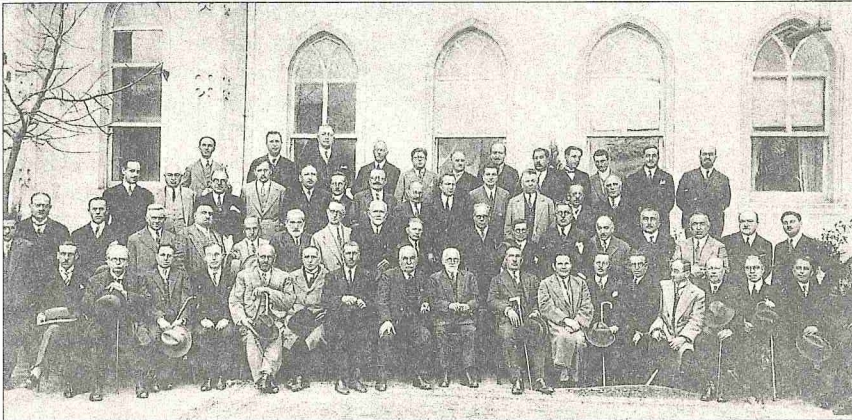

EKMELEDDİN İHSANOĞLU

DÂRÜLFÜNUN EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

İstanbul Dârülfünunu
Edebiyat Fakültesi tarafından
1916-1933 yılları arasında
çıkarılan ilmi mecmua.

Felsefe, içtimaiyat, tarih, coğrafya ve edebiyat konularında yapılmış araştırma ve incelemelerin yer aldığı derginin ilk sayısı Mart 1332'de (1916), son sayısı Kânunusânî (Ocak) 1933'te çıkmıştır.

1933 yılı üniversite reformu öncesinde İstanbul Dârülfünunu hocalarının toplu fotoğrafı (İÜ Ed.Fak. Bilim Tarihi Bölümü Arşivi)

DÂRÜLFÜNUN EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

Tamamı kırk dokuz sayı ve sekiz cilttir. III. cildin 2-3, 4-5. sayılarıyla V. cildin 1-2, 3-4 ve 4-5. sayıları bir arada yayımlanmıştır. V. ciltte 4. sayı mükerrer görünmekle beraber muhtevaları farklıdır. Başlangıçta düzenli olarak iki ayda bir neşredilen mecmuanın I. cildinin 6. ve son sayısı Kânunusâni 1332 (Ocak 1916) tarihli. Bu sayıdan iki ay sonra yayımlanan ve üzerinde "sene 2, Mart 1333 / 1917, sayı 7" ibaresi bulunan nüshadan sonra mecmuanın 1. serisinin yayımı Mart 1922 tarihine kadar durdurulmuştur. Bu tarihte çıkan 1. sayı ile II. cilde ve 2. seriye başlandığından Mart 1333 / 1917'de yayımlanan ve 1. serinin son sayısı olan nüsha herhangi bir cilde dahil edilememektedir.

1. sayıda kapağın iç yüzünde "Tahrir Hey'et-i İdâresi" başlığı altında Mehmet Ali Aynî, Leiman Haupt, Gize, Ziya Gökalp'in, kâtip olarak da Kâzım Şinâsi'nin adları zikredilmiştir. Mecmuanın yazı kadrosu, az sayıdaki yabancı ilim ve fikir adamı dışında hemen hemen İstanbul Dârülfünunu Edebiyat Fakültesi müderrislerinden meydana gelmektedir. İlk serisi büyük boy, daha sonra orta boy olarak neşredilen mecmuanın her sayısı 80-120 sayfa arasında değişmektedir. Az olmakla birlikte bilhassa ilk sayılarda resim, harita ve çeşitli şekillere de yer verilmiştir.

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, yayımlandığı ilk yıllarda üzerinde fazlaca durulan Türkçülük akımının ilmi doğrultudaki yayın organlarından biri durumundaydı. Bundan dolayı mecmuada Türk tarihiyle Türk edebiyatı ve inançlarına ait çoğu monografi mahiyetinde uzun incelemeler yer almaktadır. 1926 yılına kadar bu özelliğini koruyan mecmua, felsefe konularının ağırlık kazanmasıyla giderek bir felsefe mecmuası görünümüne bürünmüştür.

Mecmuanın belli başlı yazarları ve önemli yazıları şunlardır: M. Fuad Köprülü, "Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerinde Tesirleri" (II, sy. 1 [Mart 1338], s. 1-30), "Gevheri" (VII, sy. 1 [Temmuz 1929], s. 84-126), "Habîbî" (VIII, sy. 5 [Eylül 1932], s. 86-133); Ziya Gökalp, "Türk İli-Eski Türklerde Din" (I, sy. 5 [Teşrînisâni 1332], s. 458-474); İzmirli İsmail Hakkı, "İslâm İctimaiyyatı" (II, sy. 3 [Temmuz 1338/1922], s. 177-186), "Sanat ve Metafizik" (a.y., s. 223-259), "Türk Feylesofu Fârâbî" (V, sy. 3-4 [Kânunuevvel 1927], s. 235-277); Avram Galanti, "Türkiye ve Elisine-i Sâmîy-

ye" (I, sy. 6 [Kânunusâni 1332], s. 567-580); Ahmed Refik, "Osmanlı Devrinde Râfîzîlik ve Bektaşîlik (1558-1591)" (VIII, sy. 2 [Nisan 1932], s. 21-59), "Hicrî On Üçüncü Asırda İstanbul Hayatı" (VIII, sy. 4 [Temmuz 1932], s. 3-35), "Türk İdaresinde Bulgaristan" (VIII, sy. 6 [İkinciteşrin 1932], s. 62-96); Yusuf Şerif, "Fransız Natüralizmi, Natüralizmin Menşeleri, Nazariyesi" (VIII, sy. 5 [Eylül 1932], s. 54-85) ve bu makalenin devamı olan "Natüralist Hareket" (VIII, sy. 6 [İkinciteşrin 1932], s. 97-118); Ferid Bey, "Kınalızâde Ali Çelebi" (I, sy. 4 [Eylül 1332], s. 357-379); Ali Macit, "Beşerî Coğrafyada Yaşama Tarzları" (VII, sy. 1 [Mayıs 1929], s. 1-37); Halil Nimetullah, "İptidai Zihniyet" (V, sy. 3-4 [Kânunuevvel 1927], s. 151-208); Mustafa Şekip, "Froydizm" (IV, sy. 6 [1926], s. 365-415).

Mecmuanın bilhassa ilk sayılarının sonunda "Tercüme Kısmı" başlığı altında zaman zaman Batılı ilim ve fikir adamlarından tercüme edilen ilmi ve fikrî yazılara da yer verilmiştir. Bunlar arasında bilhassa Ahmed Naim'in Paul Janet'den çevirdiği "Felsefe Bir İlim midir?" (I, sy. 1 [Mart 1332], s. 71-97), "Felsefenin Birkaç Yeni Tarifi" (I, sy. 2 [Mayıs 1332], s. 198-221) ve George Simel'den tercüme ettiği "İctimaiyyatın Ülkesi" (VIII, sy. 4 [Tem-

muz 1932], s. 54-73) adlı yazıları önemlidir. Mecmuada "Kitâbiyat Tahlilleri", "Bibliyografya", "Yeni Neşriyat", "Tenkit", "Yeni Neşrolunan Kitaplar" adı altında kitap tanıtma yazıları da bulunmaktadır.

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası harf inkılâbı üzerine Mayıs 1929'dan itibaren (c. VII, sy. 1) yayımına Latin harfleriyle devam etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA:

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası [koleksiyonu], DİA Ktp., nr. 28; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* (İstanbul 1966), İstanbul 1979, s. 428; Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara 1972, s. 391; Hasan Duman, *Katalog*, s. 78-79; TDEA, II, 440.

NURETTİN ALBAYRAK

DÂRÜLFÜNUN
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

İstanbul Dârülfünunu
İlâhiyat Fakültesi tarafından
1925-1933 yılları arasında
çıkarılan ilmi mecmua.

Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu ile Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi kapatılıp yerine Haziran 1924'te Dârülfünun'da İlâhiyat Fakültesi kurulmuş, fakültenin idare heyetince bir yıl sonra mecmuanın yayımına başlanmıştır. İlk sayısı Teşrînisâni (Kasım) 1925'te, son sayısı Şubat 1933'te çıkan mecmuanın tamamı yirmi beş sayıdır. Başlangıçta her yıl dört sayı çıkarılması kararlaştırılmış, ancak mecmuanın periyodik düzeni beşinci yılda yedi sayının yayımlanması ile bozulmuştur. Harf inkılâbına kadar Arap alfabesiyle on sayı (1-10), 1928'den sonra Latin alfabesiyle on beş sayı (11-25) çıkarılmıştır. Her iki dönemde de mecmuanın ebadı, yazı puntosu ve kapak düzeni aynen korunmuş, 11. sayıda Dârülfünun amblemi kaldırılarak yerine birtakım geometrik şekiller konmuş, 19. sayıdan itibaren yeni harflerle aynı amblem tekrar kullanılmıştır. Mecmuanın 5 ve 6. sayıları birlikte basılmıştır. Harf inkılâbından önce çıkarılan sayılarda belirli bir sayfa ve forma düzeni olmayıp ilk on bir sayıdaki sayfa sayıları farklıdır (Meselâ 1. sayı 192 sayfa, 2. sayı 220 sayfa, 3. sayı 314 sayfadır). Dergi 11. sayıdan 21. sayıya kadar seksen sayfa, 21. sayıdan sonra da altmış dört sayfa çıkmıştır. Mecmuanın Arap alfabesiyle neşredilen sayıları 1958, Latin alfabesiyle çıkarılan sayıları da 1171 sayfa olup tamamı 3129 sayfadır.

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası'nın ilk sayısının kapağı

